

PRÍČINY POTREBY KAPITÁLU A JEHO VNÚTORNÉ A VONKAJŠIE ZDROJE V ŽIVOTNEJ POISŤOVNI

Katarína Sakálová, Elena Mojžišová

Príčiny potreby kapitálu

Jeden z najdôležitejších faktorov, ktorý má vplyv na finančnú situáciu životnej poisťovne, je jej marketingový plán, najmä však očakávaný objem predaja nových produktov. Kým však poisťovňa začne mať príjem z predaja nových produktov, musí tieto nové produkty navrhnuť a zrealizovať tak, aby mali zabezpečený odbyt. Uvedené aktivity vyžadujú od poisťovne určité investície.

Hlavným znakom zmiešaného poistenia je strata, t. j. záporný prebytok v prvom alebo v prvých rokoch v závislosti od konkrétnych znakov kontraktu. Zapríčiňujú ju vysoké počiatkové náklady a potreba vytvoriť rezervu na konci prvého roku. Tieto dve položky obyčajne vysoko prekračujú poistné prvého roku. Pritom vplyv výplaty poistných plnení je v prvom roku zanedbateľný. Problém úplne nerieši ani zavedenie Zillmerovej rezervy. Záporný prebytok znamená, že životná poisťovňa potrebuje kapitál na pokrytie deficitu dovedy, až kým koncoročný prebytok nebude kladný.

Záporný prebytok v signatúre zisku vzniká na začiatku poistenia u väčšiny produktov životného poistenia s bežne plateným poistným. Skoro s každým novým produktom narastá teda aj potreba kapitálu. Prvým predpokladom vývoja a predaja nového produktu je pre poisťovňu dostatok kapitálu.

Potreba ďalšieho kapitálu vzniká aj v neskorších rokoch trvania rezervotvorných poistení. Je to spôsobené tým, že rezervotvorné poistenia majú v tom čase vybudované nezanedbateľné rezervy a požiadavka zachovania marže solventnosti predstavuje napr. v niektorých krajinách pre zmiešané poistenie bez podielu na zisku 4 % matematických rezerv. V takom prípade potrebuje poisťovňa kapitál na demonštráciu solventnosti.

Okrem toho udržiavajú poisťovne tzv. rezervu nespárovania aktív a pasív (mismatching reserve). Je to opäť dodatok k matematickým rezervám, ktorý slúži na pokrytie rizika poklesu investičného výnosu a kapitálovej hodnoty aktív, ktoré sú spárované s pasívami životnej poisťovne. Čím je výnos z aktív kolísavejší a kapitálová bezpečnosť aktív menšia, tým je potrebná väčšia rezerva nespárovania. Takáto situácia môže nastať vtedy, ak poisťovne nakupujú nadpriemerné množstvo akcií, ale napríklad aj vtedy, keď nakupujú viac obligácií,

avšak takých, ktorých termín splatnosti nie je prispôsobený terminovaniu pasív. Ak má poisťovňa dostatok kapitálu na udržiavanie tejto rezervy, nemusí investovať prevažne do obligácií, ktorých termín splatnosti sa v čo najväčšej miere zhoduje s terminovaním pasív. V takom prípade teda kapitál poskytuje poisťovni väčšiu voľnosť v investičnej politike.

Posledná príčina potreby kapitálu je aktuálna pre poisťovne, ktoré ponúkajú produkty s podielom na zisku životnej poisťovne. Problémy môžu mať najmä poisťovne, ktorých poistenci na základe zavedenej praxe a najmä poistných zmlúv (aj keď podiel na zisku sa nestáva presne kvantifikovaným záväzkom poisťovne na základe poistnej zmluvy, ale až na základe jeho priebežnej deklarácie) očakávajú každoročnú deklaráciu určitého podielu na zisku. Pritom však môže v niektorých rokoch nastať taká situácia, že dosiahnutý prebytok by neimplikoval svojou hodnotou žiaden podiel na zisku pre poistencov. Aby splnila očakávania poistencov, životná poisťovňa potrebuje v takom prípade určitý kapitál. Potrebuje ho len dočasne, pretože by sa jej v tomto prípade mal vrátiť v ďalších rokoch z kladných prebytkov.

Vnútorne zdroje kapitálu životnej poisťovne

V životnej poisťovni, ktorá je akciovou spoločnosťou (u nás sú všetky poisťovne akciové spoločnosti), sú vlastníkami poisťovne **akcionári**. V takejto životnej poisťovni prichádzajú do úvahy ako jeden zo zdrojov kapitálu. Pre akcionárov životnej poisťovne je však výhodné poskytnúť kapitál len vtedy, keď môžu očakávať akceptovateľnú mieru návratnosti z neho. V opačnom prípade môžu teoreticky predať svoje akcie a investovať inde.

V praxi to nie je také jednoduché, pretože životné poisťovne sú obvyčajne vlastnené len niekoľkými veľkými podielníkmi, a len malé percento akcií vlastní malí akcionári a tie môžu byť verejne obchodovateľné na kapitálovom trhu. Potom miera návratnosti z kapitálu investovaného akcionármi poisťovne je vlastne riziková diskontná miera z metódy oceňovania produktov životného poistenia testovaním zisku.

Ďalším zdrojom kapitálu môžu byť **poistenci**, ktorí si kúpili produkty s **podielom na zisku životnej poisťovne**. Poisťovňa môže od nich získavať kapitál príležitostne alebo permanentne. Príležitostné poskytnutie kapitálu poistencov nastane vtedy, ak poisťovňa má jednorazový prebytok aktív nad garantované pasíva a rezervy, a tú časť prebytku, ktorú by na základe poistnej zmluvy a spravodlivosti mala prideliť poistencom s podielom na zisku, príležitostne a dočasne použije ako kapitál.

Ak použije poisťovňa kapitál poistencov na vývoj a predaj nového produktu, bolo by spravodlivé, aby aj poistenci mali výnos z tohoto kapitálu porovnateľný s výnosom z kapitálu,

ktorý poskytnú akcionári. A to aj napriek tomu, že uvedené použitie kapitálu poistencov sa obyčajne deje bez ich vedomia a poistenci nemajú možnosť presunúť svoj kapitál inde bez určitej straty (odkup poistky). Nielen konkurencia, ale aj etické dôvody by mali poisťovňu podnietiť k tomu, aby nepoužívala aktíva poistencov ako zdroj lacného kapitálu.

Posledným vnútorným zdrojom kapitálu životnej poisťovne je **zadržaný zisk**. Pod týmto pojmom sa chápe predovšetkým permanentné použitie kapitálu poistencov s podielom na zisku a niekedy aj akcionárov poisťovne. Permanentné použitie kapitálu poistencov je názov pre bežnú prax v životných poisťovniach, ktorá spočíva v tom, že aj keď poisťovňa každoročne deklaruje podiel na zisku pre poistencov, ktorý na to majú nárok na základe poistnej zmluvy, deklarovaný podiel je skoro vždy menší ako podiel, na ktorý by mal poistenec nárok.

Zadržiavaný zisk poistencov, ktorý sa nachádza v nedistribuovanom prebytku, však poisťovne poistencom vyplatia na konci poistenia vo forme tzv. terminálnej časti podielu na zisku. Tento terminálny podiel na zisku sa určuje opäť ako súčasť rozdielu medzi podielom kontraktu na aktívach poisťovne a medzi poistnou sumou spolu s deklarovanými bonusmi (už bez rezerv). To, akú veľkú časť tohoto rozdielu pridelí poisťovňa poistencom, závisí od miery zadržiavania zisku počas trvania poistenia.

Vonkajšie zdroje kapitálu životnej poisťovne

Uvedieme stručný prehľad najčastejšie využívaných vonkajších zdrojov kapitálu životnej poisťovne. Zdroje použiteľného kapitálu sú určované aj typom požadovaného kapitálu, množstvom a účelom jeho použitia.

Verejnoscť. Kapitál môže životná poisťovňa získať napríklad emisiou verejne obchodovateľných akcií. U nás je tento spôsob kapitálovej účasti verejnosti na podnikaní v životnom poistení veľmi málo využívaný.

Akcionári a poistenci. Poisťovne bežne získavajú dodatkový kapitál od svojich akcionárov. V zahraničí sa však aj poistenci stávajú zdrojom vonkajšieho kapitálu a to v prípade, ak vzájomná životná poisťovňa (mutual life office), ktorej vlastníkmi sú poistenci, sa pretransformuje na akciovú spoločnosť. Poistenci pritom vymenia svoje vlastnícke práva za rôzne zvýhodnenia poistných podmienok (UK) alebo dostanú časť akcií novovzniknutej akciovej spoločnosti (USA).

Sprostredkovatelia. Sprostredkovatelia, ako napríklad agentúry na predaj produktov životného poistenia, sú zdrojom kapitálu napríklad v USA alebo v Austrálii. So svojou znalosťou trhu životného poistenia sú to teoreticky veľmi vhodní investori.

Iné finančné inštitúcie. Množstvo investičných spoločností a bánk má kapitálovú účasť alebo je zakladateľom životnej poisťovne. Niektoré finančné inštitúcie vystupujú aj ako sprostredkovatelia alebo agenti životnej poisťovne. Ako vonkajší zdroj môžu poisťovne použiť aj pôžičku od banky alebo od inej finančnej inštitúcie. Zárukou je potom odhadnutá hodnota životnej poisťovne.

Zahraniční investori. U nás je to významný zdroj kapitálu. Okrem životných poisťovní, ktorých úplným vlastníkom je zahraničná finančná inštitúcia (na Slovensku napr. Nationale Nederlanden poisťovňa, Amslico), v mnohých poisťovniach existuje zahraničná kapitálová účasť.

Zaistenie s financovanou províziou. Poisťovňa môže uzavrieť taký druh zaistovacej zmluvy, pri ktorom zaistovateľ čiastočne zmierni cedantovi finančné napätie nového kontraktu. Nestačí na to jednoduchá pôžička od zaistovateľa, pretože cedant by musel túto pôžičku zaradiť medzi svoje pasíva. Preto sa táto pôžička uvádza ako zaistovateľova provízia. Splátky tejto pôžičky sú rozložené na niekoľko rokov a pridávajú sa k zaistovateľovmu poistnému.

Literatúra.

1. BLACK, K., JR., SKIPPER, H., D., JR.: *Life Insurance*. Prentice Hall 1994.
2. *Life Insurance*. Modul F. Študijné materiály Institute of Actuaries, Oxford, 1995.
3. RUDGE, E.: *Capital needs of life offices*. Transactions of the Institute of Actuaries 1993, 1267 – 1278.
4. SAKÁLOVÁ, K.: *Vývoj nových produktov a kapitálové požiadavky životnej poisťovne*. Podniková ekonomika a manažment. Medzinárodná konferencia, Brno 2004.
5. SAKÁLOVÁ, K.: *Oceňovanie produktov v životnom poistení*. EU Bratislava 2001 (8,05 AH). ISBN 80-225-1350-4.
6. SAKÁLOVÁ, K.: *Aktuárske analýzy v životnom poistení*. EU Bratislava 2006 (7,5 AH). ISBN 80-225-2115-9.